

WOMEN IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT: SCIENCE AND QUALITY EDUCATION

3RD INTERNATIONAL CONFERENCE

O‘ZBEKISTONDA ILM-FANDA AYOLLARNING O‘RNI VA ULARGA YARATILGAN IMKONIYATLAR

Asilbek Madolimov

TDSHU xalqaro jurnalistika yo‘nalishi

3-kurs talabasi

mediagroupbek@mail.ru

Kalit so‘zlar: Yangi
O‘zbekiston, Renessans,
Olima ayollar jamiyati

Annotatsiya: Mamlakatimizda bugungi kunda ayollarning ilm-fanda qilayotgan ishlar. Shu o‘rinda Prezidentimiz tomonidan xotin-qizlarning ilm olishiga yaratib berilayotgan imkoniyatlar, xususan bu borada ilm olishga to‘sqinlik qilayotgan bir qancha omillar va ularga yechimlar haqida takliflar berib o‘tilgan.

THE ROLE OF WOMEN IN SCIENCE AND OPPORTUNITIES CREATED FOR THEM IN UZBEKISTAN

Key words: New
Uzbekistan, Renaissance,
Women’s Society of Scientists

Abstract: What women are doing in science today in our country. In this place, the opportunities created by our President for women to learn, in particular, several factors that prevent them from learning, and suggestions for solutions to them have been made.

РОЛЬ ЖЕНЩИН В НАУКЕ И ВОЗМОЖНОСТИ, СОЗДАНЫЕ ДЛЯ НИХ В УЗБЕКИСТАНЕ

Ключевые слова: Новый
Узбекистан, Ренессанс,
Женское общество ученых

Аннотация: Что женщины делают в науке сегодня в нашей стране. В этом месте были сделаны возможности, созданные нашим Президентом для женщин, чтобы узнать, в частности, несколько факторов, которые мешают им учиться, и предложения по их решению.

Dunyo mamlakatlari qatorida va xalqaro hamjamiyatda munosib o'ringa ega bo'lgan O'zbekistonning davlat va jamiyat sifatidagi taraqqiyoti silsilasida ayolning o'rni, uning siyosiy va huquqiy madaniyati alohida ahamiyat kasb etadi. Bugungi globallashuv jarayonida yangi avlodning har qanday sharoitga nisbatan faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish masalasida xotin-qizlarning o'rni va roli har qachongidan-da muhim. Shu bois islohotlarning asosiy mazmuni ham xotin-qizlarning yangi g'oya va tashabbuslar bilan chiqishlarini qo'llab-quvvatlash, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan sa'y-harakatlar, o'zgarishlar va ijtimoiy-siyosiy jarayonlarda ularning faol ishtirok etishlarini ta'minlashdan iborat. Ta'kidlash joiz, bugungi kunda Yurtboshimiz boshchiligida Yangi O'zbekistonda Uchinchi Renessans poydevorini bunyod etish sari dadil qadamlar qo'ymoqdamiz. Binobarin, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar ayollarning baxti asosiga qurilmoqda, desak adashmagan bo'lamiz.

Sir emaski, yangi Uyg'onish davri, avvalo, ilm-fanning taraqqiyotiga, milliy ma'naviyatning mustahkamligiga bog'liqdir. Mazkur o'tkir haqiqatni chuqur his qilgan holda xotin-qizlarning ta'limi va ilm-fan bilan shug'ullanishlari uchun davlatimiz tomonidan yangi imkoniyatlar yaratib berilmoqda.

Jamiyatda ayollarni ilm-fanga ruhlantirish maqsadida yangi mexanizm – «Olima ayollar jamiyati» tuzilgani hamda uning faoliyatini qo'llab-quvvatlash va yanada rag'batlantirish uchun Davlat byudjetidan 50 milliard so'm ajratilgani barcha xotin-qizlarning ko'nglida jamiyatning eng faol qatlami – «olima ayol» bo'lishga intilishlarini yanada kuchaytirishi ayni haqiqat¹.

Hozirgi zamon ilm-fanida «faoliyat», «faollik», «ijtimoiy faollik» tushunchalari keng qo'llaniladi. Aslida, ushbu tushunchalar negizida insonning yon-atrofga, ijtimoiy munosabatlarga, olamni anglashga oid tajribasi, ya'ni faoliyati yotadi. Demak, «ijtimoiy faollik» tushunchasi «faoliyat» va «amaliyot» tushunchalari bilan bevosita bog'liq, hatto genezisi va etimologiyasi nuqtai nazaridan ulardan kelib chiqadi. Hech shubhasiz, ayollarning jamiyat va davlat ishlarini boshqarishdagi ishtirokini to'laqonli ta'minlash, ularni ijtimoiy-iqtisodiy hamda

¹ <https://pravacheloveka.uz/oz/news/m6769>

huquqiy jihatdan qo'llab-quvvatlash borasidagi islohotlar yurtimizda gender tenglikni va teng huquqlilikni ta'minlashdagi ijtimoiy adolat namunasidir.

Ulug' shoir va mutafakkir Alisher Navoiy "Nasoyim ul-muhabbat" tazkirasining "Erkaklar martabasiga yetgan orif ayollar zikri" nomli faslida moziydan to o'z davrigacha yashab o'tgan yoki o'ziga zamondosh bo'lgan islom olamida mashhur 35 nafar shayx, orifa xotin-qizlarning ruhiyati, shariati, tariqati, ijodlari xususida lavhalar bitgan.

Navoiy bobomizning "Farhod va Shirin" dostonida ta'riflangan 10 nafar olima qiz, jumladan, mantiq ilmida tengsiz Diloso, astronom Gulandom, faylasuf Sumanbo'y, hikmat fani bilimdoni Parizod obrazlari ham real hayotdan olingan. Ularning prototipi hazratga zamondosh bo'lgan zakiy momolarimizdir. Shunday ekan, bugun zamondoshlarimiz bo'lgan oqila va zukko xotin-qizlarni qadrlash hamda ulug'lash biz uchun ham qarz, ham farzdir

Bir so'z bilan aytganda, ayollarning taqdiri, buguni va kelajagi uchun davlat siyosati darajasidagi yuksak e'tiborning ifodasi bo'lgan bunday sharoitlar va imtiyozlar mamlakatimiz tarixida hali bo'lmagan. Bugun opa-singillarimiz qalbida jo'sh urayotgan shukronalik va yurtidan, Yurtboshidan minnatdorlik hissi amaliy faoliyatimizga ko'chib, har bir sohada yuksak natijalarga erishishga ruhlantirmoqda.

Ayollarga e'tibor chinakam davlat siyosati darajasiga ko'tarildi: uning huquqiy va institutsional asoslari tubdan takomillashtirildi.

Mamlakatimizda gender tenglikni ta'minlash, ayollarning ijtimoiy va siyosiy hayotdagi rolini oshirish faoliyati: ayollar huquqlari to'g'risidagi qonun hujjatlarini takomillashtirish; ayollarni himoya qilishning institutsional asoslarini takomillashtirish; aholining gender tenglik va ayollar huquqlari to'g'risida xabardorligini oshirish; huquqni qo'llash amaliyotida ularga rioya etilishini ta'minlash uchun mas'ul mansabdor shaxslarni tegishli huquqiy me'yorlar asosida o'qitish kabi asosiy yo'nalishlardan iborat.

Mamlakatimizda ayol qadrini yuksaltirish borasida amalga oshirilgan keng qamrovli islohotlar, albatta, bu borada huquqiy asoslar yaratilganligi va muntazam

takomillashtirib borilayotganligi bilan hal qiluvchi ahamiyatga egadir. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 46-moddasida «Xotin-qizlar va erkaklar teng huquqlidirlar» deb belgilanganligi mamlakatimizda gender tenglikni ta'minlash, xotin-qizlarning jamiyat va davlat boshqaruvidagi rolini oshirish borasidagi tizimli islohotlar uchun bosh huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Shu o'rinda aytib o'tishimiz kerakki mamlakatimizda bugungi kunda xotin-qizlar orasida ilm-fan bilan shug'ullanish borasida keng imkoniyatlar yaratib berilayotgani shu jumladan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni "Oila va xotin-qizlarni tizimli qo'llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari" to'g'risida:

Xotin-qizlarga ta'lim olishlari uchun yanada qulay shart-sharoitlar yaratish, ularning ilmiy salohiyati va malakasini tizimli oshirib borishni qo'llab-quvvatlash maqsadida 2022/2023 o'quv yilidan boshlab: oliy ta'lim muassasalari, texnikum va kollejlarda, shu jumladan sirtqi va kechki ta'lim shaklida o'qiyotgan xotin-qizlarning ta'lim kontraktlarini to'lash uchun 7 yil muddatga foizsiz ta'lim kreditlarini moliyalashtirish maqsadida tijorat banklariga Davlat budjetidan har yili 1,8 trillion so'm resurs mablag'lari yo'naltirilishi haqida bundan tashqari davlat oliy ta'lim muassasalarining magistratura bosqichida o'qiyotgan barcha xotin-qizlarning kontrakt to'lovlarini qaytarish shartisiz qoplash maqsadida, Davlat budjetidan har yili kamida 200 milliard so'm moliyalashtirilishi kerakligi haqida qaydlarning mavjudligi mamlakatimizda gender tengligi borasida shu jumladan mamlakatimizda xotin qizlarni ilm-fanga yo'naltirish va ularning ilm olishi borasida ularga yanada yordam berish borasida bir qancha imkoniyatlar yaratib berilgani barchamizni mamnun qiladi. Shu jumladan mamlakatimizda bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi tizimida jami 4761 nafar xodimlar faoliyat ko'rsatayotgan bo'lsa, shulardan 1905 nafari ayollarni tashkil qiladi. Jami 2146 nafar ilmiy xodimdan 695 nafari ayollar bo'lib, jumladan, 7 nafar akademik, 90 nafar fan doktori, 250 nafar fan nomzodlaridir. Ko'rinib turibdiki, xotin-qizlarimiz mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotining barcha jabhasida munosib faoliyat yuritmoqda. Ular nafaqat, kelajak avlodni kamol

toptirishda, balki ilm-fan, ta'lim, sog'liqni saqlash sohasida, sanoat va qishloq xo'jaligini rivojlantirishda o'z hissalarini qo'shib kelmoqdalar². Shuni aytib o'tishimiz joizki biz faqat olim ayollar haqida ko'p mulohaza yuritib ularga imkoniyatlar yaratib berishi borasida fikrlar yuritmoqdamiz. Biz shu o'rinda bakalavr darajasida ta'lim olayotgan talabalar haqida ham o'ylab ko'rishimiz kerak. To'lov shartnomada tahsil olayotgan talabalar to'lov kontrakt miqdorini to'lashga qiynalayotganligini inobatga olish kerakligini ham inobatga olishimiz kerak.

Mamlakatimiz aholisining qariyb yarmi – 17 millioni xotin-qizlardir. Shu ma'noda, qizlarning sifatli ta'lim olishi, kasb egallab, ishli bo'lishi uchun katta imkoniyatlar yaratilgani natijasida bugungi kunda talabalarning 48 foizini xotin-qizlar tashkil etayotgani diqqatga sazovor.

Bunda o'tgan yildan boshlab ijtimoiy himoyaga muhtoj qizlarning bilim olish imkoniyatlari yanada kengaytirilib, oliy ta'lim muassasalariga 4 foizli davlat grantlari ajratilgani muhim ahamiyat kasb etmoqda. Mazkur yangi tizim asosida 2020 yilda 950 nafar ijtimoiy himoyaga muhtoj qiz oliy ta'lim muassasalariga davlat granti asosida o'qishga qabul qilingani bu fikrimizni tasdiqlaydi³. Bugungi kunda mamlakatimiz ilmiy-ta'lim muassasalarida faoliyat olib borayotgan fan doktorlarining 700 nafardan ortig'i va akademiklarning 6 nafari ayollardir. Olimalarimizning, ayniqsa, kimyo, biotexnologiya, qishloq xo'jaligi kabi sohalaridagi intellektual mehnati samaralari nafaqat yurtimizda, balki xorijiy ilmiy markazlar tomonidan ham yuksak baholanib kelmoqda. O'zbekiston Fanlar akademiyasi huzuridagi ilmiy institutlarda qariyb 3 ming nafar xotin-qizlar tadqiqotlar olib bormoqda.

Xulosa sifatida shuni aytishimiz kerakki mamlakatimizdagi imkoniyatlarni inobatga olgan holda yuqorida aytib o'tganimiz bakalavr darajasidagi talaba xotin-qizlar haqida ham bir qancha imkoniyatlarni yaratishimiz kerak, yaratilgan

² <https://academy.uz/uz/news/ilm-fan-va>

ayollar#:~:text=Hozirgi%20kunda%20O%CA%BCzbekiston,hissalarini%20qo%CA%BCshib%20kelmoqdalar.

³ <https://pravacheloveka.uz/oz/news/xotin-qizlarning-ilm-fan-rivojidagi-orni-bugun-va-ertaga#:~:text=Bugungi%20kunda%20mamlakatimiz,tadqiqotlar%20olib%20bormoqda.>

imkoniyatlardan tahsil olayotgan xotin-qizlarni yaqindan tanishtirishimiz kerakligini ham inobatga olishimiz kerak. OTM bu kabi imkoniyatlar haqida keng ko‘lamli targ‘ibot va tashviqot ishlarini yanada kuchliroq qilishimiz kerakligini aytib o‘tishimiz kerak. Misol tariqasida shuni aytishimiz kerak bugungi kunda nafaqat OTM balki umumiy ma’noda barcha xotin-qizlarning ilm-fanga qiziqishini ham inobatga olib chekka hududlarda maktab kollej va litseylarda tahsil olayotgan o‘quvchi qizlarimiz haqida ham o‘ylab ularga ham imkoniyatlar yaratish borasida ham imkoniyatlar yaratib berish haqida ham chora tadbirlar ko‘rishimiz kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- [1]. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligi huzurida kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish agentligi faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida Prezident qarori (13.08.2019)
- [2]. “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasining Qonuni (02.09.2019)
- [3]. Abdusamedov A. Milliy kadrlar tayyorlash va islom. – T.: Fan, 1998
- [4]. Abdurahmonov F. Milliy manfaatlar va milliy birlik tuyg‘usi. – T.: IIV Akademiyasi, 1995
- [5]. Abilov O‘.M. Mustaqillik va optimizm. – T.: Fan, 1997
- [6]. Aliev B. Bozor munosabatlarining qaror topish sharoitida mehnat jamoasining ijtimoiy funksiyalarining o‘zgarishi. – T.: Fan, 1992
- 7. Atamuratov S. Milliy o‘zlikni anglash va milliy madaniyat. – T.: Fan, 1991
- [7]. <https://pravacheloveka.uz/oz/news/m6769>
- [8]. <https://pravacheloveka.uz/oz/news/m6769>
- [9]. <https://pravacheloveka.uz/oz/news/xotin-qizlarning-ilm-fan-rivojidadagi-orni-bugun-va-ertaga#:~:text=Bugungi%20kunda%20mamlakatimiz,tadqiqotlar%20olib%20bormoqda.>